

Վեցերս Բագվի մամուլը
ավելի հաճախակի է
անդրադառնում Շուշիի
թեմային: Ըստ Երևանյին նրանց
անհանգստացրել են ղատերազ-
մից խիս վնասված Շուշի բա-
ղադի վերականգնման մասին լու-
րերը: Այսպես, «Զերկալո» թերը
«Շուշի» հիմնադրամի կազմա-
կերպած մամլո ասուլիսի առջկ
գրում է: «Դայեցը շարունակում
են ջանեցը Լեռնային Ղարաբ-
աղում աղբեջանական Շուշա բա-
ղադի արհեստական հայցման
ուղղությամբ»:

«ԶԵՐԿԱԼՈՂԻՆ» համկաղես անհանգստացրել է «Շուշի» հիմնադրամի գործունեությունը բեռնախաղաքի նշակութային ժամանակության ուսումնասիրման համայնք ծրագրի իրականացման ուղղությամբ, ինչուն են հայկական սփյուռքին այս գործում ներգրավելը։ Թերթին համկաղես զայրացրել է, որ հիմնադրամի համանախազախնդրից մե-

կան դայլարի հետ։ Կարկար բերդի մասին հաջորդ տեղեկությունը խղում են Կիրակոս Գանձակեցու «Դայլո դասմությունից»։ Պատմիչը հայտնում է, որ Ալանան, Զրաբերդն ու Կարկարը հետ ստանալու նղատակով Դասան Զալայան մեծ իշխանը մեկնում է Կարա-Կորում։ Մանգու խանի մոտ։ Այս բերդի մասին տեղեկությունը է հաղորդում Տեր-Մանուկը գրիչը, որի 1428 թ. Արք Աստվածածին եկեղեցում գրած Ավետարանի հիշատակարանում առաջին անգամ ի հայտ է զայխ «Ծուշի» անունը։ «Ի զեղս Ծուշու...»։ Ծուշին փասորն ու միջնադարում հայկական մշակութային կենտրոն էր։ Ծուշի բերդը կրկին կարեւոր դերակարգում է ունենում XVIII դ. առաջին խղորդին։ Դայլո Սղնախների ժամանակ, երբ արցախահայությունը հաջողությամբ դատրագմներ մղում դեմի Կաստից ծովի ահերք ըստող թուրքական զորքերը Ծուշիու իշխանու, աղա, ոստիք գրում է թերթը, տիեզերանավով ցըում են Եկեղեցուն և ուղեծրային հեռավորությունից հետազոտում, լուսանկարությունից Ծուշի մանրամասները։ Այսինքն, Երանի նկատել են, որ Ծուշիու «քացակայում է 8 կմ բերդադարձությունը Եկեղեցուն 2,5 կմ է եղել, ու հայտնի փաստ է, իսկ արեւելուն ու արեւմայան դարշումները վերացվել են 19-րդ դարում։ Բարեբախտաբար, կանգուն մնացած դարձությունը չի տուժել դատերաքնից, ու ամբողջությամբ դադարնվել են նույնիսկ խորհրդային ցըանում դարսողի ամենեկին էլու հնագիտական Վերակառուցումները։ Այնուհետև թերթը գրում է. «ԳԻ ներկայացուցիչը ընդգծել է, որ ծգտելով ոչնչացնել աղրեծանական դասմական մշակույթի հետեւը, դարարադի անջատողականները զուգահեռարար վերականգնում են սեփական դաշտում»։

տե՛ 1428 իւ 1575 թթ. ստեղծվեց են ձեռագիր ավետարաններ: Դրանի դահլիճը են Երեսանի մատենադարանում: 1844 թ. Խաղաֆիկ կենտրոնական բազամասից բնիկ ժողովրդին սարահարթի Վերին մասերը քելուց հետո, այս վեր են ածել ողու-հունական եկեղեցու Սակայն հայկական Ծուշի կարտուրագրուն Վկային վերացնել ենք: Ու Վերացրին:

Պատասխան
կառավարու-
թյունից

«Ազգ» օշաբերի
խմբագրությանը

Սույն թվի նոյեմբերի 19-ին «Ազգ» օրաթերթում Պետրազ Խաջարյանի «Գյուտարարը հարկադրված դիմում է Երևի նախագահին» խորագրով հրապարակման կաղակցությամբ հայտնում ենք, որ դրանում բերված փաստերը չեն համապատասխանում իրականությանը: Մասնավորապես, խոսելով ՀՀ վարչադաշտի, նախարարների ու դատագամավորների «անտարբերության», «բյուրոկրատական, ծեւական մոտեցման» մասին, հրապարակման հեղինակը բացահայտուեն անտեսել է ակնհայտ իրողությունները եւ դարձապես մոլորության մեջ գցել ընթերցող հանրությանը:

Խնդրի Վերաբերյալ բուն ծմբարտությունը Վեր հանելու համար սիհղված են անդրադառնալ քավական չարչրկված այս հարցի գերեթե մեկ տասնամյակ ընդգրկող նախաղատմությանը։ Իրականությունն այն է, որ դարուն Պետրագ Նաջարյանը գերմային շարժիչի իր նախագիծն ուսումնասիրելու առաջարկությամբ ՀՀ էներգետիկայի նախարարությանը դիմել է դեռևս 1994 թ.։ Առաջարկությունն ուսումնասիրվել է մասնագետների կողմից եւ նույնականացվել է հակառակ առողջապահության մասնակի կողմից առաջարկությունը չի հակասում թերմոդինամիկայի օրենքներին, չղարզաքանված են մնում տեխնիկական իրականացման հնարավորությունների եւ սննդսական արդյունավետության հարցերը։ Ավելի ուշ գերմային շարժիչի նախագիծը հնարակվել է ՀՀ արդյունաբերության նախարարությունում՝ մասնագետների ընդլայնված նիստում, որտեղ եա արվել են սկզբունքները և առաջարկը հաջողակ առաջարկ է համարվել։

1997 թ. դարոն Նաջարյանի առաջարկը բնարկվել է նաև «ԱԵղրոն կոմոլիս» էլեկտրասարգավորումների գիտահետազոտական ինստիտուտ» ՓԲԸ-ի (Նախկինում ԹԵԸԼԽՆ) գիտաժողության կազմակերպությունը որոշելու նոյածակով: Խորհրդի կարծիք եղել է բացառապես: Այդուհանդեռ, ի կատարման ՀՀ վարչադեսի հանձնարարականի, ս. թ. մարտի 4-ին ՀՀ էներգետիկայի նախարարությունում անցկացվել է գիտաժողության խորհրդի ընդլայնված նիստ, որին հրավիրվել են Հայաստանի զեմքա եւ էլեկտրաներգետիկայի ոլորտի լավագույն մասնագետները: Պարոն Նաջարյանը հնարավորություն է տրվել ներկայացնել իր գոյությ եւ դատասիսները մասնակիցների հարցերին: Հաճամանակի բնարկումների արդյունքում խորհություն որոշել է հիմնվելով եղած սկզբունքային առարկություն-

Եղած սպառութային առարկություններին Վրա, «ՀՀ իշխանություններին առաջարկել այսուհետեւ Խճարկման չվերցնել դարոն Նաջարյանի եւ համահեղինակների որեւէ բողոք-դիմում-առաջարկ, որը կվերաբերի գերմային շարժիչն եւ չի ունենա գիտականորեն հիմնավորված տեխնիկական ու տնտեսական կոնկրետ անկախական-քվային ցուցանիւններ, հաստատված դատասխանառու գիտական հաստատության գիտական (գիտատեխնիկական) խորհրդի կողմից, նման փաստարդի առկայության դեմքում՝ առաջարկել այդ հաստատությանը աշխատանքի ընդունել դրւ Պ. Նաջարյանին եւ Ֆինանսավորել նրա գերմային շարժիչ ստեղծման աշխատանքերը»:

սօսդօսան աշխատանքները»:
Կարծում են, այսինքն հետ ող-
ջախոն ընթերցողն ինքը կարող է հե-
տևություն անել, թե որն նաջարյա-
նը այլևս բարոյական իրավունք ու-
նի՞ նախանձելի համառությամբ շա-
րունակելու դետական նարմինների
կողմից իր գուտին անհրաժեշտ ու-
շաղրաւթյուն չհատկացնելու խնդրի
շահարկումը զանազան ատյաննե-
րում եւ մամուլում:

ՀՅ ԿԱՊՈՒԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՏԵՂՄԱՆԱԴՈՒԹՅԱՆ ԽԵ
ՀԱՄԱՐՄԱՆԱԴՈՒԹՅԱՆ ՀՅԻ
ՎԼՈՒՐԵՐԻ ԱՐՉՈՒՆԵՎՈՒՆ

Ծուշին լրատվական դաշտուման մեջ

կը բերութիվ է (հայ կաթողիկ Եկեղեցու ներկայացուցիչ Գրեգոր Գալուս), մյուսը՝ «Ղարաբաղի բնակիչ» (գրող, հրադարակախոս Բակուր Կարաղեսյան): Այնուհետև թերը հաղորդում է, որ այստեղ հրականացված հնագիտական դեղումներով հայտնաբերվել են մոտ 500 մշակույրի հոււարձաններ: Անուուեց, թերի խմբագրությունը լավ չի հասկացել «Թուրան» լրատվական գործակալության հաղորդումը կամ թե դիմակորյալ է աղավաղել հարցի բուն եռարյունը, անմի որ 525 հոււարձանները հիմնադրամի արշավախնճի կողմից միայն հաշվառվել եկ ցուցակագրվել են: «Զերկալոյում» Մեծ Հայք անվան «մեծ» բառը փուրատառով են գրում ու զայրանում, թե ինչու են աշխարհի գիտնական-ներ Յանապատմուն «մեծ» անվա-

«Ելեկտրոնային Կավկազ» էջում անհայտ հոդվածագիրը, որը դասմությունը խեղաթյուռող հոդված է գետեղել. Փանակ Ալիևն անվանում է աղրբեջանցի: ԱՇ-ՀՈՒՍ հորդապահը:

Նախ՝ Ծուշի «ադրբեջանական խաղավ» լինելու մասին: Այս հորոցը մասն հեղինակները նկատի ունեն Կարանդայի ՏԵՐ ՍԵԼԻ-ՇԱՀՆԱԳԱՐԻ օգնությանք XVIII դ. երկրորդ կեսին մեծ ժանապարհների ավազակալեց Փանահ Ալի Ծուշիում հաստավեց: Սելի-քը նրան Ծուշի Երեխել նոյտակ ունենալով բափառական ցեղերի հետ դաշնակցած դայլարել իր հակառակորդ մելիների դեմ:

Ծուշին ունի հազարամասներ

շեց, խորասանցի ավազակալադեզը, որի ձերքակալման հրաման Երան արձակել Նադիր Շահը, ինչն էլ կզարմանար, որ հետագա դարերում իրեն «ադրբեջանցի» են կը ել, իանի որ այն ժամանակներում նման ազգ կամ էթնիկ կազմավորում գոյություն չուներ: Իրականում Արախ զետից հյուսիսի գտնվող հինավոր Առաջին 1918 թ. «Ադրբեջան» են կը ել իրանի հյուսիսում գտնվող բուն Ադրբեջան-Արդյանական Իրանից ան-

սեց: Կարկար թերի ծասին հետաքրական տեղեկություն է հաղորդում միջնադարի արար աշխարհագետ Յակուտ ալ Ջանավին (1178-1229 թթ.), որը վկայակոչելով արար հօշակավոր դատագիր Իբն ալ Ասիրին (1160-1230 թթ.), նույն է թերի ստույգ տեղը, հայտնում, որ այստեղ խաղաֆ է կառուցել դարսից արև խոսրով Անուշեհվանը (VI դ. Կեսերին): Թերդարական մասին հետաքրական տեղեկություն է հաղորդում Դայոց արեւելից կողմանց դատագիր Սովսս Կաղանկատվացին՝ կաղված Սահի Սմբատյան հշանաց հշխանի հակարարա-

կան հուշարձանները, որոնք կարելի է մասների վրա հաշվել»:

Ի գիտություն «Ծուչի ԳԻ բաժնի Վարիչ» Զամիր Սամեդովը հայտնում ենք, որ Ծուչիում գտնվող տարսկական բոլոր հոգետները մշակութային հուսարձանները խնամում դադարանքում են, ու Զամիրը կարող է շարունակել ինեւ զերից հիանալ դրանց տեսլով Միայն մեկ անգամ՝ 1992 թ. մայիսի 9-ին աղրթեցանական ուղղական իննարիոից մեզ անհայտ նողատակով փորձել են ոմբակութել եւ ապերել Վերին մզկիթը, բարեբախտաբար, ուսմբի դայրյունից տեսնո՞ց չի վնասվել: Սզկիթը մեկը «Ֆրանչիա-Ծեն» կազմակերպությունը ամբողջությամբ վերանորոգել է եվ մասդիր է վերածել իսլամական եւ քրիստոնեական բարեկարգությունների մշակութային երկխոսությունների վայրի: Այստեղ մշատես կինչչի իսլամական եւ քրիստոնեական երածություն: Իրով ժամանակն են երկու բաղադակրությունները ավելի հասկանան իրար, իսկ ու մարդկության լուսավոր աղաջանադադարությունն է, ոչ թե հակառակությունները: Ոու՛ Ծուչիում են նրա շքակային հաւաքել են 130 հուսարձան: Մենի հաւաքել են

525-ը՝ առանց ազգային խորականության: Դրանք բոլորն էլ համարդեկային արժեքներ են: Ասում են, թե ոչնչացնելով են: 1928 թ. ճարտի 23-ին հայկական քաղաքաց «Փոքրիկ Փարիզ» հազարամասուն գույքու ճարտարաբետական հուշարձաններով հրկիզելուց ու ավերելուց հետո Աղրբեջանական հանրապետության եւ Նորի փառայի գործեց սրի մատնեցին հարակությանը:

Ես Ծուշիու փնտրում եմ Յի
գերեզմանոցը, որի տաղանախ
էրը իրենց զարդամուսկվերով է
Վիմագրություններով արվես-
տուածներ են: Գերեզմանոց
չկար: Դեռ տեսա զարդած բար-
բեկորներ, որոնց վրա մնացել է
բառերի, բարձրախանդակ զարդա-
մուսկվերի փշրամներ: Ես տեղ-
կացել եմ, որ անձամբ Զահիր Սա-
մեդով մասնակցել է այս գերե-
մանոցի տաղանախարերի զա-
րդին: Զարաքեկորները լցնում էի-
նույն տեղում կառուցվող բնակե-
առանձնամուրի հիմքերում... Ա-
յսին էլ չներեց նրանց: 1954 թ.
Բարվի իշխանությունների հրա-
հանգով խանդպեց միջնադարյա-
ն Ծուշի կարեւորագույն վկա-
Սը. Ասկածածին եկեղեցին, ո-

կան դաւումունքային ճարտարագիրը ստուգայան մեջ մեծ տեղ է տրամադրված և այլ աշխատանքները առաջանական չեն:

Ծուշիում շատ ժինություններ են կազմվել 1992 թ. մայիսի 9-ին փլուզված կամ վնասված են տեսել: Դրանից մի մասը վնասվել է դատերապահութեանով, մյուս մասը, ինչու տես վկայում են բերդաբանական ազատագրող մարտիկները, հեռախոսությունը առաջ դայթեցրել կամ իրկիցն է Ծուշի նախկին իշխանությունները: Մենք այս ցանկում ենք, որ Ծուշի մինչ 1992 թ. գործած Վարչակազմը այդ բվում՝ Զարիր Մամեդովը նման ձեռուկ են փորձել լուծարեան մասին ակտերի խորհրդ եկաղաքականության համար և այդ ժամանակակից պահանջական աշխատավագիրը: Այժմ այս ֆոնդի նախաձեռնությամբ ճշգրիտ տարածեսների խումբը չափական է այդ ժինությունները եւ հայության պահանջականության օգնությամբ փորձում է վերացնել ինը կոռուպցիոն կերպարը, որը եւ նախագծի եւ վերականգնութան, անկախ նրանից, խաղաղ դուստրն է բնակվել այնտեղ, հայ մեյիրը:

«Եխոն» ավելացնում է. «Ծիծ գործադիր իշխանությունսադիր է այս առիթով դիմել Աբեզանի ԱԳՆ-ին, խնդրելով գնահատական տալ հայ անջատող կանոների գործողություններին ՝ առավաճայի է, արտգործնախարությունն իր հերթին Զամիրի կողմին երգ կանելու կազմակազմականի ՍԱԿ, Եվ խորհրդարան, այլ միջազգային ժամաներ, հերթական անգամ ձգուկ հեղինակագրկել ՝ այսպահանագործությունն ու Լեռնայի Պարարագի ՝ անրադեսությունը դրանով իսկ խանգարել Վերջին դաւանական ժանաչմանը: Եղեն 16 տարի ինչ աղքատական կողմը փոխանակ ձգտի փոխը ոնման, ընդումը նյուա կողմի է:

նակուրց ծակույթը, դասմութեանը, կերգաբես, իր դասմական տարածում աղբելու իրավունք անջնջիա խորացնում է անջորսը, և պայմանագրական կերպանցնելու երեխազարամ Շուշի քերդախաղաթը, այն դանելու խաղաղության, խլամական եւ իրատունեական խաղախակրթությունների փոխընթացան առաջարկություն կատարող կարեւոր հայութեան:

ОПЫТЫ С ПОДАЧЕЙ

